

TAFE O LE LAVA

O lamatiaga o mauga mu e aofia ai le tafe o le lava, lefulefu ua lelea i le ea, aloiafi, ma tioata mumū, kasa e pala ai mea mai le mauga mu (corrosive), maluelue le elelee, ma vete le elelee.

Faateetega

- Sauni mo sulufa'iga.
- Ia silafia fa'ailo mo lapataiga a lou alaafaga.
- IA SAUNIUNI MO ISI LAMATIAGA FAALENATURA E ONO SOSO'O AI: mafui'e, lologa faafuase'i, tafega, tafega o le palapala, ma galulolo/sunami.
- Sauni ni fuafuaga mo sulufa'iga ma se mea e tatau ona fa'aleoleo (survival kit).
- Fa'ata'atia ni fuafuaga mo fesoota'iga mo lamatiaga faafuase'i (emergency communication plan).
- Fesili i se tagata o le aiga poo se uo e lē o nonofo faatasi ma oe e avea ma "fesoota'i faaleaiga (family contact)".
- Ia i ai matatioata ma tali fofoga mo tagata uma o le aiga.

✓ FUAFUAGA O GAIOIGA

- ✓ Sauni mo sulufa'iga.
- ✓ Tapuni uma faamalama ma faitoto'a.
- ✓ Aumai manu ma lafumanu i totonu o fale puipuia pe a mafai.
- ✓ Aloese mai nofoaga mauualalo e mafai ona to'a i kasa oona.
- ✓ Afai o e i tafatafa o se vaiatafe, ia mata'alia mo tafega o le palapala.
- ✓ Faaaoga matatioata e puipui ai mata.
- ✓ Faaaoga tali fofoga, tali pefu, pe taofi se ie susū i foliga e fesoasoani ai i le manava.
- ✓ Tu mamao mai nofoaga e tafe ai le lava.

SOLOGA

O "sologa" e tutupu pe a malolosi una'i a kalave o le elelee aga'i i lalo, e mafua ona o le tetele o timuga.

Faateetega

- Aloese mai nofoaga e aafia gofie i sologa.
- Faamasani ia silafia le laueleele o loo e alaala ai.
- Taga'i i mauga o loo si'omia ai lou fale mo ni ta'eta'ei o fanua poo faailoga o le maluelue o le elelee.
- Totō laau ufi palapala i nofoaga a'ega e fesoasoani i le faamautuina i le elelee.
- Ia maitauina le tatafe o vaivai mai timuga mai a'ega o tulata i lou fale.

✓ FUAFUAGA O GAIOIGA

- ✓ Su'esu'e tala faasolopito e uiga i elelee ma faataamilosaga o le suavai o i le elelee i lou alaafaga.
- ✓ Sauni mo sulufa'iga.
- ✓ Tu mamao mai puipui o loo feagai ma mauga.
- ✓ Aloese mai laina eletise ua pa'uū.
- ✓ Tapē le kesi, eletise ma le vai, e ono faaleagaina ma fa'ateteleina ai aafiaga.

AFI SOSOLO

O motu uma o Hawaii e afaina gofie i afi sosolo, aemaise lava i taimi fa'aumiumi le lei o ni timuga ma matagi malolosi.

Faateetega

- Tia'i faalelei mea e mūgofie.
- Faamamā otaota o loo i autafa o lou fale.
- Faamamā tauluga ma alavai i se taimi masani.
- Faaaoga mea faufale e lē mu gofie ma puipuia ai mai le afi, e fausia ai fale.
- Totō la'au e lē mugofie.
- Faatau fagu fuimū ma ia teu i se nofoaga ia faafaigofie ona maua.
- Faapipii masini fa'ailo mo le asu i potu uma, siaki i masina uma.

✓ FUAFUAGA O GAIOIGA

- ✓ Valaau i le 911 i le taimi e te vaai muamua ai le afi sosolo.
- ✓ Afai e te vaai le togavao ua mū, faaoga le fagu fuimū e tapēina ai le afi pe a ē mafaia ma le saogalemū.
- ✓ Totō la'au faamuta afi, e mafai ona fesoasoani e teteena ai le sosolo atu o le afi i lou fale.
- ✓ Sauni e sulufa'i ese.
- ✓ Faalogo i pulega.

SAUNIUNIGA MO LAMATIAGA FAANATURA

Hawai'i Emergency Management Agency
ready.hawaii.gov

Funding is provided by the Federal Emergency Management Agency, National Earthquake Hazards Reduction Program, Individual State Earthquake Assistance Grant, EMF-2021-CA-00015. Samoan Translation 2022

AFĀ

Matagi malolosi, timuga mamafa, lologa, galu malolosi, ma le fa'atama'ia o le talafatai.

Ia iloa fa'aupuga nei

Afai ua i ai fa'asalalaga e "mata'itū", e ono taunu'u le afā a o le'i tuana'i le 36 itula. Ia mataala. Afai ua fa'asalalau "lapataiga", e ono taunu'u le afā a o le'i tuana'i le 24 itula.

Faateetega

- I le taimi o le "mata'itū", faalogo i leitio pe matamata i le TV mo faatonuga.
- Faamaopopo au sapa'ala e mana'omia faafuase'i.
- Sauni fuafuaga mo sulufa'iga.
- Ia taulimaina numera o telefoni tāua, o faafanua, ma isi pepa fa'amaumau tāua.
- Faaputu meaai faaopopo, o ma'a (batteries) ma vai inu.
- Faatau se inisiua mo lologa.
- Fa'amaulelei kilipi mo afā i le tauluga o le fale ma ufiufi o faamalama poo laupapa (plywood) mo faamalama.

✓ FUAFUAGA O GAIOIGA

- ✓ Ia iloa le mea e te sulufa'i i ai mai le afā pe a fautuaina e tuua lou fale.
- ✓ I taimi o lapataiga, tutu'i laupapa i faamalama.
- ✓ Faamaumau lelei ni mea e ono lelea ese.
- ✓ Ia tuua ese mai nofoaga e ono lolovaia.
- ✓ I taimi o matagi malolosi, nofo mau i totonu ma tau mamao ese mai faamalama. Tapuni mau faamalama.
- ✓ Ia nofo mamao mai puipui o si'o ai le fale ma faitoto'a.

GALULOLO/SUNAMI

O le faasologa o galu mata'utia o le sami e mafai ona aafia uma ai gataifale ma e ono tutupu e aunoa pe uti'uti lapataiga.

Ia iloa fa'aupuga nei

Fautuaga: Aua ne'i ulu atu i le sami/auvai.

Mata'itū: E ono fafati galulolo/sunami; sauni e siitia i se nofoaga saogalemu.

Lapataiga: Vave sulufa'i ese mai nofoaga o i le talafatai.

Faateetega

- Ia e iloa pe o le tūlaga o lou fale, a'oga, poo fale faigaluega o aofia i nofoaga e afaina i galulolo/sunami.*
- Faatau se inisua mo lologa.
- Fai ni fuafuaga mo sulufa'iga faafuase'i ma ni sapalai e mana'omia faafuase'i ia lava mo le 14-aso.
- Saili se nofoaga mo faatasiga e mamao mai le sami ma maualuga.

* O nofoaga maualalalo i le talafatai, matafaga, uafu ma vaitafe e aga'i atu i le sami e sili ona lamatia mai galulolo/sunami.

FUAFUAGA O GAIOIGA

- ✓ Ia vave sulufa'i ese pe afai o loo e i ai i se nofoaga e ono lilofia i le vai ma ua faalogoina lapataiga aloaia pe iloa ni faailoga faanatura o se galulolo/sunami (faata'ita'iga lulūina malosi le eleele poo gaiioiga e lē masani ai le sami).
- ✓ Alu i nofoaga maualuluga pe aga'i i le fogafale 4 ipe maualuga atu i totonu o se fale ua faamalosia simā poo se fale ua fausia fa'apitua i u'amea e 10 fogafale pe sili atu.
- ✓ Aua ne'i e manatu a mae'a se galu e tasi ua te'a ese ni lamatiaga. O le galu e soso'o mai e ono telē atu nai lo le galu muamua.
- ✓ Alo ese mai nofoaga e ono lolovaia.
- ✓ Fa'ato'a toe fo'i i le fale pe a fautuaina e pulega ua saogalemu.

MAFUI'E

Gaioiga mata'utia o le eleele e aunoa ma se lapata'iga.

Faateetega

- Teu moli uila, seevae ma leitio i se nofoaga e maua vave.
- Faamautū fatatusi uumi ma kapineta faila.
- Puipui tane kesi ma masini e faavevela ai le vai.
- Faamautu ma faamau masini ma komepiuta i puipui o le fale.
- Faaaoga se konekarate faufale ua laiseneina e faapipii lagolago i le faavae o le fale.
- Faaaoga se konekarate faufale ua laiseneina e faapipii laina o alapaipa meme'i mo le kesi ma vai ina ia puipuia mai le pā pā.
- Faamautū moli o i fa'alo o lou fale.

FUAFUAGA O GAIOIGA

- ✓ FAAPA'Ū, UFIUFI ma PIP'I'IMAU. Faapa'ū i lalo o se laulau malosi. Faaaoga le lima e tasi e ufiufi ai le ulu ma le ua. Pip'i'i mau se'ia taofia le lulū.
- ✓ Sosō ese mai fale, pou moli, ma uea eletise.
- ✓ AUA le fa'ananati e ulufafo. FAAPA'Ū, UFIUFI ma PIP'I'IMAU.
- ✓ I FALE MAUALUGA: Tumau i le fogafale o loo e iai; aua le faaaogaina le lifi.
- ✓ AUA LE AVEINA LAU TA'AVALE. Afe lau taavale i tafā ala ma nofo i totonu o le taavale. Aua ne'i taofia le taavale i lalo o alalau papa, auala tetele, poo pou uila eletise.

TAFIA O LE TALAFATAI

E mafua ona tafia le talafatai ona o ua 'āia le matafaga, e tele ina mafua mai i galu o le taumalulu poo afā.

Faateetega

- Talanoa i tagata o i ai le poto fa'apitua ma ofisa o le Setete ma/poo le ofisa fa'aitumalo e i ai tomai i le tafia o le talafatai ma e mafai ona fautuaina ni gaiioiga talafeagai.
- Iloilo pe ono mafai ona siitia fale ma isi mea ua fausia, ia mamao ese mai le gataifale.

FUAFUAGA O GAIOIGA

- ✓ Ia malamalama i le mamao e fa'amalosia o fale mai le gataifale (setbacks) ma ala e teuina pe fa'ato'a ai fanua ma fausaga o fale ma atina'e e talafeagai.
- ✓ Tausisi i tulafono faufale ma aiaiga mo le faaaogaina o fanua; tagai i le Taiala mo Fausaga i le Talafatai mai le FEMA (FEMA Coastal Construction Manual).
- ✓ Fesili ma saili fautuaga mai le pulega e talafeagai.

LĀMALA/OGĒ VAI LE ELE'ELE

O le lāmala o se vaitaimi e mūgalā ma matūtū le tau. O le lāmala e faaititia ai le tafe o vaitafe ma matūtū ai le susu o le eleele, e on a'afia ai ou sootaga, si'osi'omaga, ma le tamaoaiga. O le lāmala e fesoota'i vavalalata lava ma mafuaaga o afi sosolo.

Faateetega

- Faaputu ia sapalai o vai inu e mana'omia.
- Taumafai e faaititia le faaaogaina o le vai.
- Fui mutia i le taeao poo le afiafi pe a malū le tau.
- Fui i aso e fa'avāvā ae le o aso uma.
- Faamamā otaota mamao mai lou fanua e fa'aititia ai le sosolo poo le amataina o le afi.

FUAFUAGA O GAIOIGA

- ✓ Ia mautinoa ua tapē le vai pe a mae'a ona faaaogaina. E fa'asaoina ai le vai e oo atu i le 3 kalone i le minute.
- ✓ Faapipii gutu paipa i faleta'ele e fa'asaoina le vai pe faatapulaaina le so'ona masau o le paipa. E fa'asaoina ai le 75% i ta'elega.
- ✓ Faatali se'ia tumu lau masini tāmea poo masini fufulu ipu ona fa'ato'a fa'aaogaina lea. E fa'asaoina ai le vai e oo atu i le 33 kalone.
- ✓ Siaki pe i ai ni paipa o mama. O paipa mama e mafai ona faaopoopoina le \$30 i lau pili o le vai i le masina.

LOLOGA

O le vave lolovaia o vaitafe, vanu ma isi nofoaga e masani ona lolovai.

Ia iloa fa'aupuga nei

Afai ua i ai faasalalauga e "mata'itū", e ono tutupu lologa. Ia mataala. Afai ua fa'asalalau "lapataiga", ua lata mai pe ua amata lologa.

Faateetega

- Ia e iloa pe e te nofo i se nofoaga e ono a'afia i lologa.
- Faatau se inisua mo lologa.
- Nonoa pe fa'amau lelei lau tane vai ia puipuia ai mai le faaleagaina o meatotino pe fa'amanu'alia ai tagata.
- Aloese mai alavai.
- Nofouta mo lamatiaga i lalo ifo o auvai ma faatanoa.
- Faalogo mo faaliga mo taimi o sulufa'iga.

FUAFUAGA O GAIOIGA

- ✓ Aloese mai vai o lologa; aua le taumafai e aau, savali pe sopo'ia e lau taavale.
- ✓ Aloese mai laina ma uea eletise ua pa'uū.
- ✓ Aua le inuina vai paipa (ua ono afaina).
- ✓ Sii meafale tāua i fogafale o i luga.
- ✓ Afai ua ē poloka ma ua vave fa'ateleina vai o lologa, alu i fafo ma lau taavale ma a'e atu i nofoaga maualuluga.